

Saksbehandler: Gard Lindseth

Referanser:
MKR 29/07

Saksdokumenter:
Ingen

Hovedområder i engasjementet for Midtøsten

Sammendrag

På MKR-møtet i mai 2007 (sak MKR 29/07) ble det sagt at Midtøsten-strategien ikke bør forsøke å samle hele Den norske kirkes engasjement i Midtøsten, men heller peke ut noen hovedsatsingsområder for Mellomkirkelig råd. I tråd med dette er tittelen på dokumentet endret til "Hovedområder i engasjementet for Midtøsten".

MKR bekreftet på sitt møte i mai at fokuset i dokumentet skal være på følgende tre områder: 1. Støtte de kristne kirkene i Midtøsten, med særlig vekt på kirkene i de palestinske områdene. 2. Bidra i arbeidet med å skape fred med rettferdighet. 3. Bidra til religionsdialog mellom de ulike partene.

I dette reviderte dokumentet er fokuset på Midtøsten som helhet, men likevel med en tydelig prioritering på Israel/Palestina.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd bekrefter med dette dokumentet at Den norske kirke i de kommende årene skal prioritere arbeidet med Midtøsten, og i særlig grad de kristne kirkene i området.

Saksorientering

Store deler av Midtøsten sliter med betydelige utfordringer med tanke på økonomisk sikkerhet, fysisk trygghet og politisk stabilitet. Situasjonen er svært spent flere steder i området. Fra Israel/Det palestinske området, Libanon, Irak, Saudi-Arabia eller Iran hører vi beretninger om krig, konflikt, politiske kriser, menneskerettighetsbrudd, okkupasjon, fattigdom og humanitære kriser. I kjernen av dette ligger det israelske/palestinske problemkomplekset som en underliggende og iblant manifest årsak til konflikt og ustabilitet i hele regionen.

Terrorangrepet mot World Trade Center i New York 11. september 2001, med påfølgende invasjon i Afghanistan og Irak og karikaturstrid har resultert i at det nå oftere snakkes om en sivilisasjonskonflikt mellom Vesten og islam. Vi deler ikke en slik forståelse. Situasjonen er mye mer kompleks en som så. Like fullt ser vi at det finnes krefter som ønsker seg et slikt fiendebilde. I dette bildet fremstår Midtøsten som et arnested for politisk islam og terrorisme. Men det finnes en stor kristen minoritet i regionen. De bidrar til å nyansere våre forestillinger om det muslimske Midtøsten som en trussel mot Vesten. Kirkene i området har røtter tilbake til den første kristendom, de er rotfestet i en arabisk kultur, men har samtidig kontakter i Vesten og den verdensvide kirke.

Dette dokumentet går inn for at de kristne i Midtøsten bør være et hovedfokus for Den norske kirkes arbeid og forhold til Midtøsten. Dette begrunnes dels i buffer-funksjonen disse ofte har i konflikter, og det er et uttrykk for solidaritet innad i kirkefamilien. Vi vet at den kristne emigrasjonen fra Midtøsten er stor, og vi er interessert i at området også i fremtiden skal ha et kristent nærvær.

Den norske kirke bør fortsatt ha sitt hovedfokus på Israel/Palestina, men den bør også i større grad forholde seg til Midtøsten som helhet. Med Midtøsten mener vi i denne sammenheng primært de områdene som utgjorde det gamle ottomanske riket før dets oppløsning tidlig på 1900-tallet og hvor det fortsatt er et kristent nærvær: Israel, Det palestinske området, Egypt, Jordan, Libanon, Syria, Irak og Tyrkia.

Nedenfor presenteres de tre hovedsatsingsområdene for Den norske kirkes arbeid med Midtøsten:

1. De kristne kirkene i Midtøsten

De kristne flytter fra hele Midtøsten. Ifølge det ottomanske rikets anslag, utgjorde de kristne i 1914 hele 24 % av befolkningen i de områdene vi i dag kjenner som Israel, Det palestinske området, Egypt, Jordan, Libanon, Syria, Irak og Tyrkia. Tallene er usikre, men i dag antar vi at ikke mer enn 5 % av befolkningen i disse områdene er kristne. Den kristne emigrasjonen fra Midtøsten har vært stor de siste 10-15 årene, og situasjonen er særlig alvorlig i Det hellige land som tømmes for kristne. Siden 1948 har over 230,000 kristne arabere emigrert fra dagens israelske områder. Fra å representere nærmere 20 prosent av befolkningen ved slutten av 1. verdenskrig, er de kristne nå bare 1,5 prosent av befolkningen på Vestbredden. I selve Jerusalem by bor det i dag færre enn 10 000 kristne.

Når vi skal peke på årsakene til emigrasjonen, er det noen forskjeller mellom landene. Det synes imidlertid ikke først og fremst å være det islamske herredømme eller frykten for politisk islam og terrorisme som får folk til å flytte. Den primære grunnen ser ut til å være økonomi og ønsket om et bedre liv. De fleste kristne i regionen har familie eller kontakter i Vesten. De kristne har gjennomsnittlig høyere utdanningsnivå enn muslimene, og de ser at de har større muligheter for jobb og utvikling utenfor Midtøsten. Samtidig er det tydelig at den usikre politiske situasjonen i Midtøsten er en underliggende årsak til å emigrere. Delegasjonsreisen fra Den norske kirke i august 2007 fikk i denne sammenheng et nærmere innblikk i situasjon i Syria og Jordan. Disse landene er i dag kanskje de to fredligste og tryggeste landene i regionen, og det er gode relasjoner mellom kristne og muslimer. Men når de kristne i disse landene ser seg rundt til urolighetene i Irak, Libanon og Palestina, vet de at de ikke kan føle seg helt trygge. De kristne i Syria takker i dag president Bashar al-Assad og i Jordan takker de kong Abdullah II for at de kan leve i fred og foredragelighet. Både president Al-Assad og Kong Abdullah II er opptatt av de kristnes situasjon, og ser med bekymring på at de kristne emigrerer. Tanken på hva som vil skje ved et eventuelt regimeskifte, er derfor en kilde til bekymring for de kristne i disse landene. – Også i Irak hadde de kristne det relativt godt under Saddam Hussain.

Noen av Midtøstens kristne har imidlertid større grunn til å flykte enn andre. Iraks kristne flyktet allerede etter Golfkrigen. Nå flykter både muslimer og kristne fra den pågående krigen, de fleste til Syria og Irak, men noen kommer seg også videre til Vesten. Også i Egypt har de kristne det relativt vanskelig, der islamske fundamentalister utgjør en trussel for de koptiske kristne.

De kristne palestinerne befinner seg likevel i en særstilling i denne sammenheng. Over halvparten av alle kristne palestinere lever utenfor sine hjemtrakter. De kristne palestinere som er igjen i Israel/Palestina må leve under en ydmykende okkupasjon, på samme måte som resten av den palestinske befolkningen. De opplever veisperringer og murer som skiller dem fra mennesker de er glad i og jorda de dyrker. Hverdagen er krevende, arbeidsmarkedet vanskelig, særlig for de med høyere utdanning. I Jerusalem har arbeidsledigheten blant de kristne ligget på over 30 % i mange år. Videre er tilgangen til de hellige stedene et omfattende problem, for kristne som for muslimer. Det er vanskelig for de kristne i Jerusalem å få besøke Betlehem i jula, og det er ofte enda vanskeligere for de kristne i Betlehem å få innreisetillatelse til Jerusalem i påsken. I tillegg til disse problemene som okkupasjonen påfører dem, må de kristne nå også i økende grad bekymre seg for forholdet til muslimene i regionen. Hamas og ytterliggående islamistgrupper har fått sterkt fotfeste på Gaza og delvis også på Vestbredden. Disse utgjør ikke bare en trussel for israelerne, men også de kristne i regionen.

Mennesker som lider fortjener vår solidaritet og støtte uansett religiøs eller etnisk tilhørighet. Men, et kristent nærvær i Midtøsten er viktig av flere grunner. Kirkene i området er ikke bare forvaltere av en lang kristen historie og arv, de utgjør i dag også en viktig ressurs for flere enn de som er kristne. Kirkene har utviklet sosiale tjenester som kommer hele befolkningen til gode. De driver barne- og ungdomsskoler, yrkeskoler, sykehus, klinikker, senter for handikappede og ungdomsaktiviteter. De kristne representerer moderate krefter og demokratiske, pluralistiske verdier – og utgjør således en viktig motvekt til andre mindre demokratisk og ekstreme strømninger i området. Noen vil også hevde at de kristne har en slags brobyggerrolle. I Israel og Det palestinske området utgjør de "den lille minoriteten" som ikke utgjør noen trussel verken politisk

eller demografisk, verken for jøder eller muslimer. Kristendommen er idéhistorisk plassert mellom jødedom og islam, og de kristne lederne snakker høyt og tydelig om forsoning og fellesskapsløsninger.

Den kristne emigrasjonen fra Midtøsten bekymrer oss derfor. Det er tragisk for kirkene og det er sterkt beklagelig for muslimene og jødene som bor der. Takket være et kristent nærvær i regionen må jøder og muslimer forholde seg til "den andre". Det fremmer toleranse og medmenneskelighet. Verken Midtøsten eller verdenssamfunnet som helhet er tjent med at Midtøsten tømmes for kristne. Skal de kristne fortsette å bli boende i regionen, må de se at det finnes fremtidshåp for dem der. Det er ikke lett å stoppe migrasjonen, men kirkene i Midtøsten ber om vår støtte og solidaritet i den situasjonen de befinner seg i. Den kristne kirke i Midtøsten i dag utgjør en viktig del av den lidende, kjempende og stridende Jesu Kristi menighet som krever vår oppmerksomhet og solidaritet. Men, skal vi gjøre noe for dem og sammen med dem, må vi gjøre det på deres premisser og lære å se situasjonen med deres øyne.

Vi må derfor skaffe oss mer kunnskap og bygge opp en større kompetanse på de kristne kirkene i Midtøsten, deres levekår og deres misjon slik de selv ser den. Det er en økumenisk oppgave å etablere nærmere relasjoner både til Middle East Council of Churches og til de enkelte kirker. Den norske kirke og Borg bispedømme har en vennskapsavtale med den palestinsk-lutherske kirke og Tunsberg med den koptiske kirke i Egypt, men det må vurderes om flere bispedømmer skal ha kontakter med kirker i regionen.

Oppfølgingspunkter for Den norske kirke nasjonalt og lokalt:

- Vurdere kirkelige delegasjonsreiser til flere av landene i Midtøsten
- Utvikle og styrke kontakten med de lokale menighetene
- Utveksling av ungdomsgrupper mellom kristne i Norge og Midtøsten.
- Oppfordre norsk kristne til å bli kjent med kirkelivet i regionen;
  - samarbeide med reiseselskapene om å tilrettelegge for kristne feriereiser til regionen
  - Jobbe for at flere kristne benytter palestinske gjestehus og hoteller når de reiser på pilegrimsreise til Jerusalem og Betlehem
  - Gjøre brosjyren "kristne gjestehus i Midtøsten" bedre kjent
- Arrangere en boklansering i Norge for boken "Christianity in the Middle East"
- Bidra til kompetansebygging og samordning av kirkefamilien i Midtøsten

2. Den politiske situasjonen.

Situasjonen i Israel/Palestina er helt fundamental for å forstå den politiske situasjonen i de andre landene i Midtøsten. I krigen som fulgte etter at staten Israel ble etablert i 1948, flyktet mellom 600.000 og 900.000 palestinere og endte opp i arabiske naboland. Den 11. desember 1948 vedtok FN resolusjon 194 som sa at flyktingene som ønsket å vende tilbake til sine hjem og leve i fred med sine naboer burde få lov til å gjøre det snarest mulig. 60 år senere er fortsatt rundt halvparten av hele den palestinske befolkningen registrert som flyktinger. Rundt hver tredje flykting lever i en av de mange leirene i

Jordan, på Vestbredden, i Gaza, i Libanon og i Syria. De er avhengig av almisser fra sine velgjørere, fra FN og fra ikke-statlige organisasjoner.

Etter 60 år med okkupasjon er det fysiske, økonomiske og menneskelige grunnlaget for en palestinsk stat særdeles vanskelig. 78 prosent av det som var palestinsk territorium under det britiske mandatområdet opprettet etter første verdenskrig ligger nå under israelsk kontroll. I 2002 begynte Israel å bygge en barriere som den israelske regjeringen omtaler som "Sikkerhetsgjerdet". Offisielt var formålet å hindre infiltrasjon av palestinske terrorister som forsøkte å ta seg inn i staten Israel. Barrieren var tenkt å løpe rundt grensen mellom Vestbredden og Israel, men store deler av barrieren går nå også inne på selve Vestbredden. Der omringer den bl.a. israelske byer og veier, og sperrer palestinske byer og områder ute. Sikkerhetsgjerdet, som nå mer og mer ser ut som en sikkerhetsmur har blitt kraftig kritisert av de internasjonale samfunn. Muren bør ser på som en ren anneksjon fra Israel sin side.

Mellomkirkelig råd har på ulike måter og gjennom uttalelser og vedtak formidlet en tydelig posisjon i den palestinsk/israelske konflikten; at Israel må trekke seg ut av det okkuperte områdene, og at begge parter må respektere inngåtte avtaler og internasjonale lovgivning. Den norske regjeringens anerkjennelse av den palestinske samlingsregjeringen, gjør Norge til en strategisk viktig aktør i konflikten og føyer seg inn i en tradisjon i norsk politikk, fra osloavtalen av, hvor vi sørger for å ha kontakt med begge parter i konflikten. Den norske regjeringens involvering i konflikten, gir også Den norske kirke en viktig politisk kanal her hjemme som kan utnyttes. Kontakten med Utenriksdepartementet om Augusta Victoria Sykehuset på oljeberget og om situasjonen for de kristne i Midtøsten har vært positiv. Den har bekreftet at regjeringen ser Den norske kirkes engasjement og arbeid i dette området som viktig.

Delegasjonen fra Den norske kirke som besøkte Syria, Jordan og Det hellige land i august 2007 fikk bekreftet den oppfatning at den amerikanske utenrikspolitikken er uheldig for regionen og for de kristne spesielt. Kirkelederne vi møtte var enige om at okkupasjonen av Irak har gjort det vanskeligere å være kristen i Midtøsten. Når retorikken mot Iran øker i styrke, og mulighetene for en militær invasjon kommer nærmere, bygges ikke bare opp agitasjon mot Vesten i disse landene. Den gjør også at Midtøstens kristne i økende grad blir assosiert med den amerikanske administrasjonen og det kristne Vesten. Det er sterkt behov for å nyansere ensidige fremstillinger og forenklinger som legger opp til "sivilisasjonskonflikt". Men, med den amerikanske utenrikspolitikken lider de kristne, og på sikt kan en slik politikk øke emigrasjonen og dermed bidra til å omdanne regionen til en monokulturell muslimsk region.

Situasjonen i De palestinske områdene, og Gaza spesielt, er alarmerende. Opptrappingen av volden har allerede kostet mange mennesker livet og truer med å forverre en allerede kritisk humanitær situasjon. Volden i Gaza undergraver den palestinske samlingsregjeringens forsøk på å normalisere forbindelsene til det internasjonale samfunn og president Abbas' politiske dialog med Israel. Det er grunn til å frykte at den siste tids opptrapping av konflikten vil svekke muligheten for en videreføring av den politiske dialogen mellom Israel og palestinerne. Partene må derfor oppfordres til å gjøre sitt ytterste for å iverksette tillitskapende tiltak og således berede grunnen for fremtidige fredsforhandlinger.

Den norske kirke er ingen betydelig aktør i fredsprosessen i Midtøsten. Men, vi kan spille en viktig rolle her hjemme i forhold til den norske offentligheten og i kristne miljøer. Ved å kommunisere et sannferdig bilde av hva som skjer og fortelle om hvilke veier som fører til fred, kan Den norske kirke spille en viktig opinionsdannende rolle. Den norske kirke må særlig utfordre de miljøer som hevder at Israel har en guddommelig rett på områder som går langt utover dagens grenser. Den norske kirke må derfor stadfeste at norske kristne først og fremst har et ansvar for å arbeide for fred i Midtøsten.

Kirkenes Verdensråd opprettet i juni 2007 et økumenisk fredsforum for Israel- Palestina. Med dette forumet vil Kirkenes Verdensråds på det internasjonale kirkefelleskapets vegne være talsmann for de kristne kirkene i Israel og Palestina, bidra til å styrke deres rolle i befolkningen og være brobyggere for en rettferdig fred i den vanskelige konflikten. Ved at generalsekretær i MKR Olav Fykse Tveit har fått plass i en styringsgruppe for dette forumet, vil Den norske kirke sitte tett på de beslutninger som tas i KVs regi for å jobbe for en fredelig løsning på konflikten.

Oppfølging fra Den norske kirke:

- Bidra i den norske offentligheten til å gi et sannferdig bilde av den israelsk/palestinske konflikten – historisk og aktuelt.
- Jobbe igjennom Kirkenes Verdensråd med bidrag til en fredelig løsning på konflikten.
- Samarbeide med norsk UD og den lutherske kirken i Jordan og det Hellige Land for å gjøre situasjonen under okkupasjonen lettere for palestinerne.
- Advare mot en politikk som bygger opp til sivilisasjonskonflikt mellom Vesten og det muslimske Midtøsten.

3. Dialogarbeidet

Mellomkirkelig råd har over lengre tid vært sentral i religionsdialogen mellom jødiske, kristne og muslimske ledere. Trond Bakkevig har drevet dette arbeidet på vegne av Mellomkirkelig råd. En utfordring er imidlertid å gjøre denne dialogen til noe mer enn bare en dialog på lederplan, men at den også får ringvirkninger nedover til sivilbefolkningen og ikke minst – inkluderer kvinnene.

Kirkelige aktører kan være med på å fremme dialog og brobygging. Mellomkirkelig Råd er en del av den norske deltakelsen i KVs økumeniske ledsagerprogram (EAPPI) i Palestina og Israel. Det trengs nå en sterkere innsats fra norsk side for å bidra med flere ledsagere til dette programmet. EAPPI- programmet gjør en særlig viktig jobb for menneskerettighetene i regionen. Muren rundt Betlehem og stengingen av Jerusalem skaper store problemer for palestinerne. Den norske kirke kan bidra ytterligere i Menneskerettighetsarbeidet ved å knytte kontakter med både Israelske og palestinske freds- og MR-organisasjoner som arbeider mot okkupasjonen og for palestineres rettigheter.

Det vil også være viktig å dra veksler på det dialogarbeidet som allerede er bygget opp i Norge mellom Mellomkirkelig råd og Islamsk råd. Gjennom våre muslimske venner i Norge kan vi knytte nye kontakter i Midtøsten, og det kan etableres nye relasjoner mellom kristne og muslimer. Mye har vært sagt og skrevet om møtet som Den norske

delegasjonen til Midtøsten etter karikaturstriden hadde med Al Queradawi. Det er like fullt interessant å se hvordan det norske dialogarbeidet var nyttig for å få kontakter i Midtøsten, og at den "norske modellen" kunne fungere som et eksempel på hvordan dialogarbeid kan drives.

Det er ikke enkelt å jobbe for menneskerettigheter og demokrati i Midtøsten. I den norske kirkelegasjons reise til Midtøsten i august 2007 møtte vi blant annet stor-muftien av Syria. Der ble det diskutert menneskerettigheter, religionsfrihet og retten til å konvertere fra en religion til en annen drøftet. For kristne menigheter og familier er det smertelig at kristne som gifter seg med muslimer, tvinges til å konvertere til islam, mens konvertering den motsatte vei er umulig, slik blandede ekteskap også er en umulighet. Stor-muftien har imidlertid gitt sin prinsipielle støtte til de fundamentale menneskeretter i FN's konvensjoner, også til religionsfrihet og retten til å velge religion.

Spørsmål vedrørende religionsfrihet og retten til å konvertere drøftes nå i flere arabiske land, ikke minst etter at noen konkrete tilfeller er kommet opp for egyptiske domstoler og stor-mufti Ali Gomaa i Egypt tok opp spørsmålet. Det vakte også betydelig oppsikt, men også interesse da den norske delegasjonen fortalte om fellesuttalelsen fra Islamsk Råd og Mellomkirkelig Råd for Den Norske Kirke om retten til å konvertere. Men det vil nok ta tid før den prinsipielle støtten til full religionsfrihet, også retten til fritt å kunne velge religion, får gjennomslag – ikke bare i lovgivning, men i samfunnsmessig praksis, i landene i Midtøsten.

I arbeidet med å bygge opp og utvikle det sivile samfunn i sine land med fundamentale menneskerettigheter ønsker de kristne kontakt med kristne søsken i andre land, men de ønsker samtidig at det skal skje ut fra den kontekst og med de forutsetninger som ligger i deres egen kultur. Det krever også sensitivitet fra vår side, når vi ønsker å bruke politiske kanaler i arbeidet med menneskerettssituasjonene i disse landene.

Oppfølging i Den norske kirke:

- Rekruttere flere norske til KVs ledsagerprogram i Israel og Palestina
- Opprette kontakt med MR-relaterte aktører på israelsk og palestinsk side
- Jobbe for religionsfrihet og retten til å konvertere
- Være involvert i dialogarbeidet i regionen
- Videreutvikle dialogarbeidet mellom Mellomkirkelig råd og Islamsk råd også i forhold til spørsmål knyttet til Midtøsten

Økonomiske/administrative konsekvenser

Ingen foreløpig.

Midtøstens kristne lider under amerikansk utenrikspolitikk

NB! Denne artikkelen skal trykkes i Klassekampen denne uken. Vennligst behandle konfidensielt inntil den trykkes!

Av Ingrid Vad Nilsen, leder i Mellomkirkelig råd for Den norske Kirke og Gard Lindseth, rådgiver i Mellomkirkelig råd for Den norske Kirke

Etter 9/11 har det i økende grad blitt tegnet et bilde av en sivilisasjonskonflikt mellom vesten og islam. Vi deler ikke en slik forståelse. Situasjonen er mye mer kompleks en som så. Like fullt ser vi at det finnes krefter som ønsker seg et slikt fiendebilde. I dette bildet fremstår Midtøsten som et arnested for politisk islam og terrorisme. Men det finnes en stor kristen minoritet i regionen. De bidrar til å rokke ved våre forestillinger om det muslimske Midtøsten som en trussel mot vesten. Kirkene i området har røtter tilbake til den første kristendom, de er rotfestet i en arabisk kultur, men har samtidig kontakter i vesten og den verdensvide kirke.

En delegasjon fra Mellomkirkelig råd har nettopp besøkt kirker i Syria, Jordan og Det hellige land. På vår reise ble vi klar over den alvorlige situasjonen de kristne i Midtøsten nå befinner seg i. På alle våre møter med kirkelederne ble vi informert om at de kristne flytter fra hele Midtøsten. Det anslås at den kristne delen av befolkningen i områdene som i dag dekkes av Israel, Palestina, Jordan, Syria og Libanon er nede på samme prosentnivå som ved starten av det ottomanske imperiet i 1580. Mens det i 1914 var 26 % kristne i disse områdene, anslås tallet til å være cirka 8 % i dag. Den kristne emigrasjonen fra Midtøsten har vært stor de siste 10-15 årene, og situasjonen er særlig alvorlig i Det hellige land som tømmes for kristne. Siden 1948 har over 230,000 kristne arabere emigrert fra dagens israelske områder. Fra å representere nærmere 20 prosent av befolkningen ved slutten av 1. verdenskrig, er de kristne nå bare 1,5 prosent av befolkningen på Vestbredden. I selve Jerusalem by bor det i dag færre enn 10 000 kristne.

Årsakene til emigrasjonen er flere, men det er ikke først og fremst det islamske herredømme eller frykten for politisk islam og terrorisme som får folk til å flytte. De fleste kristne i regionen har familie eller kontakter i vesten. De har gjennomsnittlig høyere utdanningsnivå enn muslimene, og de ser at de har større muligheter for jobb og utvikling utenfor Midtøsten. Når vi i samtalen med kirkeledere kom litt mer under overflaten, ble det imidlertid klart at den usikre politiske situasjonen i Midtøsten er en underliggende årsak til å emigrere. Så å si alle de kristne vi møtte på vår reise var meget skeptiske til amerikansk politikk overfor Midtøsten og da særlig overfor Irak. Alle så ut til å være enige om at okkupasjonen av Irak har gjort det vanskeligere å være kristen i Midtøsten. Når retorikken mot Iran øker i styrke, og mulighetene for en militær invasjon kommer nærmere, bygges ikke bare opp agitasjon mot vesten i disse landene. Den gjør også at Midtøstens kristne i økende grad blir assosiert med den amerikanske administrasjonen og det kristne vesten. Med amerikansk utenrikspolitikk lider de kristne.

Syria er i denne sammenheng et nøkkelland. På vår reise til Syria ble vi overrasket over hvor fredelig og trygt landet nå faktisk er, og over de gode relasjonene mellom kristne og muslimer. Med konflikten i Irak i øst, i Libanon i vest og i Israel-Palestina i sør-vest er det nesten påfallende at situasjonen i Syria er så fredelig som den er. Det henger nok sammen med at Syria som få andre land i Midt-Østen har maktet å demme opp for den ytterliggående islamismen, og at landet har tradisjon for et religiøst og kulturelt mangfold. Men dette kan raskt forandres. Et amerikansk angrep på Iran kan trekke med seg Hizbollah militsen i Libanon og Syria. Ringvirkningen av en slik krig for Israel/Palestina konflikten og for Midtøsten som helhet skaper ikke minst frykt hos den kristne befolkningen i regionen. Det er i denne sammenheng tankevekkende hvordan den kristne George W. Bush med sin invasjon av Irak nå får kristne til å flykte fra Irak.

Mennesker som lider fortjener vår solidaritet og støtte uansett religiøs eller etnisk tilhørighet. Men et kristent nærvær i Midtøsten er viktig av flere grunner. Kirkene i området er ikke bare forvaltere av en lang kristen historie og arv. De utgjør i dag en viktig ressurs for langt flere enn de som er kristne. Kirkene har utviklet sosiale tjenester som kommer hele befolkningen til gode. De driver barne- og ungdomsskoler, yrkeskoler, sykehus, klinikker, senter for handikappede og ungdomsaktiviteter. De kristne representerer moderate krefter og demokratiske, pluralistiske verdier – og utgjør således en viktig motvekt til andre, mindre demokratiske og ekstreme strømninger i området. Takket være et kristent nærvær i regionen må muslimene forholde seg til ”den andre”. Den syriske stormuftien dr. al-Din Hassoun viser et oppriktig engasjement for de kristnes plass i det syriske samfunn og for dialogen mellom muslimer og kristne. Han påpekte imidlertid overfor oss at det finnes krefter i det syriske samfunnet som ikke ønsker dialog eller kristent nærvær. Syria har så langt maktet å hindre utvikling av den ytterliggående islamismen, men brannen av den norske ambassaden under karikaturstriden i fjor vinter viser at disse gruppene også finnes i Syria. Stormuftien bekreftet viktigheten av at muslimer og kristne står sammen om å hindre at disse gruppene får vokse seg sterke i Syria.

Ikke noe sted er de kristnes eksistens i dag så truet som i de Palestinske områdene. Bli det ikke snart noen fredsavtale mellom palestinere og israelere, kan Det hellige land i fremtiden være tømt for kristne og bare bestå av gamle helligdommer uten et levende kristent nærvær. Her påhviler det amerikanerne et betydelig ansvar å legge press på Israel slik at Israel/Palestina blir et område for både palestinere og israelere, og et sted hvor kristne, muslimer og jøder kan leve sammen. Hvis dette ikke lykkes, og hvis palestinere presses ut av Jerusalem og Vestbredden, vil dette fortsette å skape frustrasjon, hat og opptøyer mot israelerne, og det vil være en kime til konflikt og ustabilitet i hele regionen.

Verken Midtøsten eller verdenssamfunnet som helhet er tjent med at Midtøsten tømmes for kristne. Skal de kristne fortsette å bli boende i regionen, må de se at det finnes fremtidshåp for dem der. Vi ser ikke at Bush sin utenrikspolitikk gir dem et slikt håp. En amerikansk imperialistisk utenrikspolitikk kan på sikt omdanne regionen til en monokulturell muslimsk region. Det skaper et enklere fiendebilde, men er trist fordi vi tror vesten og Midtøsten trenger et kristent nærvær i regionen.

Rapport fra Midt Østen. Trykket i avisa Glåmdalen 8. september Av Ingrid Vad Nilsen

Å reise betyr møter med nye steder og, fremfor alt, nye mennesker.

I sommer besøkte jeg Syria og Jordan for første gang og Jerusalem og Betlehem for n' te gang. Det ga mange nye inntrykk fra flere 1000 år gamle kulturer. I Damaskus finnes fortsatt byporten der Paulus red inn og huset til Ananias som hjalp ham. Det går an å forestille seg hvordan han ble firt ned bymuren da han flyktet fra jødene som ville drepe han da han ikke lenger forfulgte de kristne. I dag er det bare noen ganske få jødiske familier tilbake og en eldgammel, liten synagoge.

Men mest av alt, er det menneskene som setter spor.

Her møtte vi George, en stolt representant for det armenske folket. Armenia var det første landet som tok imot kristendommen. Siden har dette folket holdt sammen gjennom kriger, politisk uro og folkemord. Nå er de spredd over hele verden, men stadig holder de fast på kirken sin, språket og kulturen. Etter folkemordet i Tyrkia på begynnelsen av 1900-tallet, flyktet mange sørover til Libanon og Syria. Nå lever de som minoriteter i disse landene. George kunne fortelle at det ikke finnes familier som ikke har slektninger i andre verdensdeler, først og fremst i USA og Canada. De kristne som har holdt til i Syria fra kristendommens begynnelse, kjenner i dag trykket fra alle kanter. Antallet kristne i Midt Østen synker år for år pga emigrasjon. De var der før muslimene, men Vesten opptrer som om det bare er muslimene som har tilhold her. Og Vestens politikk har ikke ført mye godt med seg. Både Jordan og Syria oversvømmes i dag av irakiske flyktninger som ikke har noe sted å dra. "USA sier de vil beskytte menneskerettighetene våre" sa George, "men se hva de gjør med oss: De dreper våre brødre og de kristne her blir utsatt for muslimenes hat fordi vi deler Vestens religion."

Razek hadde tatt familien med til USA og bodd der noen år. Men de trivdes ikke, og nå var han kommet tilbake. Han klarte seg bra med god jobb og godt nettverk. Barna gikk på skole. Men når vi spurte han: "Hva med barna dine, vil de også ha en framtid her?", slo han ut med armene og sa: "Hvem vet, det er ikke lett å tro på en god framtid i dette landet slik situasjonen er."

Vi reiste videre til Jordan og møtte Samer. Samer er palestiner med bosettingstillatelse i Jerusalem. Han giftet seg med en palestinsk flyktning med jordansk pass. Hun får ikke innreise til Jerusalem og Samer har ingen mulighet for å få jordansk statsborgerskap. Men enda verre: Som jordansk palestiner, har du ikke rett til å føre ditt statsborgerskap videre til neste generasjon. Med tårer i øynene, fortalte Samer hvordan deres barn ville bli statsløse dersom de ble født i Jordan. Heldigvis har han en jobb som ga han mulighet for studieopphold i utlandet. Etter mye arbeid og nøye planlegging, har de nå to barn, et med amerikansk statsborgerskap og et med canadisk.

Til slutt måtte vi en tur innom Jerusalem og Betlehem. Byene som betyr så mye for alle kristne, har etter hvert vokst helt sammen. Er man ikke kjent i kulturen, er det vanskelig å se hva som er palestinske landsbyer og israelske bosettinger. Men der man før kjørte buss eller drosje helt fra gamlebyen i Jerusalem til fødselskirken i Betlehem, stoppes vi nå av muren som slynger seg rundt og innimellom Betlehems gater. Dette er muren for sikkerhet og hat. Israel har fått større sikkerhet for terrorhandlinger, men samtidig gjort livet så vanskelig for så mange at de ikke lenger ser håp for framtida. Da vokser hatet både i styrke og dybde og det blir helt umulig å se for seg at to folk skal kunne dele dette landet. Og like umulig å se hva alternativet er. Mange palestinere i Betlehem har sitt daglige arbeid i Jerusalem. Mange har kontrakter som sier at de må være på arbeid kl.07 eller miste en dagslønn. Check-point Betlehem åpner kl.05. Det er gjort plass til mange parallelle passeringer, men som regel er

bare en eller to åpne. Det betyr at folk stiller seg i kø i tre-tida midt på natta for å komme gjennom i tide for å nå arbeidet. Kirkenes Verdensråd har utplassert observatører her som rapporterer uregelmessigheter i passeringene. De kunne fortelle om utallige hindringer for å komme gjennom muren, noe som gjør folk opprørte og fortvilte.

På utsiden av muren sto en amerikansk jøde på ferie i Israel. Han hørte samtalen vår om vanskene med å passere og kommenterte: "Jeg bryr meg ikke om de må stå tre uker i kø for å komme gjennom!" Han kom fra et land som ønsker å lære andre om menneskerettigheter og nestekjærighet.

Jeg viderefremidler disse fortellingene fordi de færreste av oss møter George, Razek eller Samer. Lite vet vi om dagliglivets prøvelser for alt for mange mennesker i dette urolige hjørnet av verden. De kristne er blant de som kjenner presset sterkest, og palestinerne opplever sine menneskerettigheter krenket daglig. Det vi ikke vet, kan vi ikke gjøre noe med. Men det vi vet, har vi ikke lov til å glemme.

Refleksjoner fra Biskop Ole Christian Kvarme etter reisen

I fjor vår ble den norske ambassaden i Damaskus brent etter publiseringen av Muhammed-karikaturene. Men Midt-Østen er full av paradokser, og det blir galt om denne begivenhet blir stående som et bilde på den religiøse, kulturelle og sosiale situasjon i dagens Syria.

En delegasjon fra Den Norske Kirke besøkte nylig Damaskus og Aleppo, og vi ble overrasket over hvor fredelig og trygt landet nå faktisk er, og over de gode relasjonene mellom kristne og muslimer. Samtidig fikk vi et sterkt inntrykk av den uro mange kristne har for fremtiden.

Med konflikten i Irak i øst, i Libanon i vest og i Israel-Palestina i sør-vest er det nesten påfallende at situasjonen i Syria er så fredelig som den er. Det henger nok sammen med at Syria som få andre land i Midt-Østen har maktet å demme opp for den ytterliggående islamismen, og at landet har tradisjon for et religiøst og kulturelt mangfold.

Syrerne er stolte over å leve i en sekulær stat. Ikke desto mindre har islam den dominerende stilling i Syria både religiøst, kulturelt og politisk. Denne dominans preges imidlertid av et mangfold innen islam som gjør situasjonen annerledes enn i de fleste andre land i Midt-Østen. President Beshar Assad tilhører alawittene som tallmessig utgjør en minoritet sammen med andre shia-muslimske avgreninger, mens flertallet i befolkningen er sunni-muslimer.

I en befolkning på nærmere 20 millioner er det noe over en million kristne – gresk-ortodokse, syrisk-ortodokse, gresk-katolske, kaldeisk-katolske og mindre protestantiske kirker. Disse kirkene bidrar ikke bare til det religiøse, men også det etniske og kulturelle mangfold i landet. Damaskus, Aleppo i nord og flere andre byer er steder med en kristen historie som går tilbake til det første århundre.

I de første par tiår av forrige århundre kom mange syriske og armenske kristne flyktninger fra Tyrkia til Syria, og det samme har skjedd de siste årene med kristne og muslimske flyktninger fra Irak. Flyktningene som kom tidlig i det forrige århundre er integrert i det syriske samfunn. Vanskeligere er det med de mer enn halvannen million som har flyktet fra krigen i Irak. De tar inn hos syriske familier eller får bo i leiligheter og hus som er tilgjengelige. Det er vanskeligere med arbeid, og det er et stort behov for hjelp til flyktningene. Men det er ingen flyktningeleirer i landet.

To fremstående muslimske ledere som de senere år har bidratt til å fornye sameksistensen og dialogen mellom muslimer og kristne, er stor-muftien av Syria, dr. Al-Din Hassoun, og lederen for Kuftaro Islamic Foundation, dr. Saleh Kuftaro. Nettopp disse to har også gått foran i oppgjøret med den militante islamismen, og dr. Saleh Kuftaro beklaget også for delegasjonen brenningen av den norske ambassaden – i nærvær av mer enn to tusen i Kuftaro-moskeen i Damaskus. Syriske kirkeledere bekreftet det genuine engasjement hos stor-muftien og dr. Kuftaro for de kristnes plass i det syriske samfunn og for dialogen mellom muslimer og kristne.

I den norske kirkelegasjons møte med stor-muftien ble også spørsmål vedrørende menneskerettigheter, religionsfrihet og retten til å konvertere fra en religion til en annen drøftet. For kristne menigheter og familier er det smertelig at kristne som gifter seg med muslimer, tvinges til å konvertere til islam, mens konvertering den motsatte vei er umulig, slik blandete ekteskap også er en umulighet. Stor-muftien har imidlertid gitt sin prinsipielle støtte til de fundamentale menneskeretter i FN's konvensjoner, også til religionsfrihet og retten til å velge religion.

Spørsmål vedrørende religionsfrihet og retten til å konvertere drøftes nå i flere arabiske land, ikke minst etter at noen konkrete tilfeller er kommet opp for egyptiske domstoler og stor-mufti Ali Gomaa i Egypt tok opp spørsmålet. Det vakte også betydelig oppsikt, men også interesse da den norske delegasjonen fortalte om fellesuttalelsen fra Islamsk Råd og Mellomkirkelig Råd for Den Norske Kirke om retten til å konvertere. Men det vil nok ta tid før den prinsipielle støtten til full religionsfrihet, også retten til fritt å kunne velge religion, får gjennomslag – ikke bare i lovgivning, men i samfunnsmessig praksis, også i et land som Syria.

Om situasjonen i Syria i dag er fredelig og preget av gode relasjoner mellom kristne og muslimer, er den samtidig skjør, og det er uro å merke blant de kristne. De er opptatt av situasjonen i nabolandene, og spør seg hva som vil skje med Syria. De er også urolige med tanke på den betydelige emigrasjon av kristne som finner sted.

Det finnes ikke statistisk materiale om denne emigrasjon fra Syria. Men representanter for kirkene forteller om enkeltkristne og familier som forlater landet daglig. Unge kristne drømmer om å studere i utlandet, og de som drar for å studere, kommer sjelden tilbake. I dette henseende er situasjonen i dette landet som i Midt-Østen forøvrig. I 1914 utgjorde de kristne 26,4% av befolkningen i Israel/Palestina, Jordan, Libanon og Syria, i 1995 9,2%, og siden 1995 har emigrasjonen eskalert.

Ikke desto mindre preges kirkenes ledere av en visjon for og en vilje til kristent nærvær og kristent liv i Syria. De ønsker å være med å bygge det syriske samfunn med dets mangfold, og de ønsker å være tydelige med sitt kristne vitnesbyrd i sin muslimske kontekst. Som syrere er de en del av den arabiske kultur i sitt land, som kristne ønsker de enhet og kontakt også med kristne kirker i Vesten.